Tyrimai papildė Valdovų rūmų teritorijoje aptiktų radinių kolekciją ir suteikė naujų duomenų apie palyginti neseną – tarpukario bei II Pasaulinio karo laikotarpio – Valdovų rūmų aplinkos praeitį.

The Vicinity of the Royal Palace of the Lower Castle in Vilnius

In 2016, an excavation and survey were conducted in the vicinity of the Royal Palace of the Lower Castle in Vilnius. Nine areas (a total of roughly 1906.5 m^2) were excavated down to various predetermined depths (Fig. 1). 19th–20th-century surfaces were recorded in the majority of the areas. Below these surfaces, fill layers from the period of the palace's demolition (turn of the 19th century) were mostly discovered in some areas. Earlier, late 16th–17th-century horizons were reached only in areas 1 and 7.

The wall of a late 19th–early 20th-century masonry structure and the remains of first half of the 20th-century structures were discovered in area 1 beside the revetment wall of Castle Hill (Fig. 2). Two male burials (Fig. 3), which should probably be connected with the Cossack and Russian garrison besieged in the Vilnius Castles in the mid-17th-century war, were found on a paving fragment dating to the late 16th–early 17th century. Paving fragments dating to the first half of the 17th century were discovered in area 7 (Fig. 4). A male skull with the crown cut off (possibly during an autopsy) was found in area 2.

During the investigation, 9228 16th–20th-century finds were collected: fragments of stone architectural elements (Fig. 5), structural ceramics, vessel and panel stove tiles (Fig. 6), and household pottery (Figs. 7, 8), metal (Fig. 9) and glass (Fig. 10:1, 2) artefacts and artefact fragments, various other items (Fig. 10:3–6), coins (Fig. 11), bone-antler artefacts, and animal bones.

Birutė Lisauskaitė

Trakų pusiasalio pilies liekanos Karaimų gatvėje 17

Sklype Trakuose, Karaimų g. 17 2016 m. buvo atliekami detalieji tyrimai. Sklypas yra Trakų pusiasalio pilies liekanų ir kitų statinių komplekso (UK 1021), Trakų senojo miesto vietos (UK 27125), Trakų senamiesčio (UK 17114) ir Trakų istorinio nacionalinio parko urbanistinio draustinio teritorijoje. Rekonstruojamas administracinės paskirties namas pastatytas ant Pusiasalio pilies griovio ŠV krašto. Po namu yra rūsys, kurio PR dalis, išeinanti į pilies griovį, formuoja namo cokolinį aukštą. Namo ŠR pusėje yra priestatas, kuriame įrengti laiptai į mansardinį aukštą. Tyrimai vyko planuojamo didinti priestato vietoje. Ištirta viena 6,65 m^2 dydžio perkasa (1 pav.).

Tyrimų metu rastas 1–1,8 m storio kultūrinis sluoksnis su XIV a. pabaigos mūrinės sienos liekanomis. Išlikusios dvi akmenų eilės – 40–55 cm aukščio pamato fragmentas, mūrytas iš vidutinio dydžio (22,2x14, 19x15,5, 22,5x 22 cm ir panašių) akmenų (2 pav.). Neskaldyti akmenys dėti eilėmis, rišti dideliu kiekiu kalkių skiedinio. Tarpai tarp akmenų arba eilės lygintos nedideliais skaldytais akmenimis. Kai kur tarp akmenų pasitaiko įvairaus dydžio raudonų plytų fragmentėlių. Apatinė akmenų eilė sudėta prieš tai supylus didelį kiekį kalkių skiedinio. Pamato PR krašte, į Pusiasalio pilies griovio vidų, po pamatu rasta iki 10 cm storio kalkių skiedinio „pagalvė". Ši konstrukcija padaryta tam, kad mūro sienos PR kraštas turėtų tvirtą atramą nuo kiek žemiau esančio ir greičiausiai vandeningo griovio dugno. Visas sienos pamatas klotas ant 5–17 cm storio plūkto molio pagrindo. Molis plūktas ant natūralaus žvyro –

įžemio. Šalia sienos, griovyje molis pereina į 30–32 cm storio pilkai rusvą priemolį, esantį 50 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus.

Pagal Trakų Pusiasalio pilies mūro tyrinėtojų architektų St. Mikulionio ir S. Abramausko sudarytą statybos etapų aprašymą (*LTSR Aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Statyba ir architektūra*, V., 1973, t. XII. Architektūra ir miestų statyba, t. 2) ir pagal mūro techniką, kai akmenų eilės mūre yra lyginamos ir tarpai kyliuojami ne tik skaldytais akmenimis, bet ir plytų fragmentais, atliekant archeologinius tyrimus rastas pamato fragmentas gali būti priskirtas Pusiasalio pilies statybos III etapui – XIV a. pabaigai.

Pagal rasto mūro vietą – Pusiasalio pilies ŠV griovio ŠV šlaitas – galima spėti, kad tai griovio atraminė sienelė. Tačiau abejonių kelia rastos sienos plotis – 3,15 m. Tad šių mūro liekanų paskirtį reikėtų tikslinti tolesnių archeologinių tyrimų metu.

Tiriant rastas statinys greičiausiai sunaikintas XVI a. I pusėje, kai Pusiasalio piliai netekus gynybinės reikšmės, už jo ŠV griovio sienos buvusio valdovo sodo teritorijoje atsirado dvaras, kuris, kaip teigiama istoriniuose šaltiniuose, 1510 m. atiduotas valdyti tuometiniam Trakų vaivadai Mikalojui Radvilai, vėliau jį įsigijo Oginskiai. Ši giminė maždaug 1670 m. dvaro sodybos teritorijoje įrengė itališko tipo sodą. Šiam laikotarpiui, matyt, priklauso tiriant virš mūro sienos rastas juodos žemės sluoksnis su pavieniais XVI–XVII a. radiniais. Vėliau teritorijoje buvo miestelėnų sodybos.

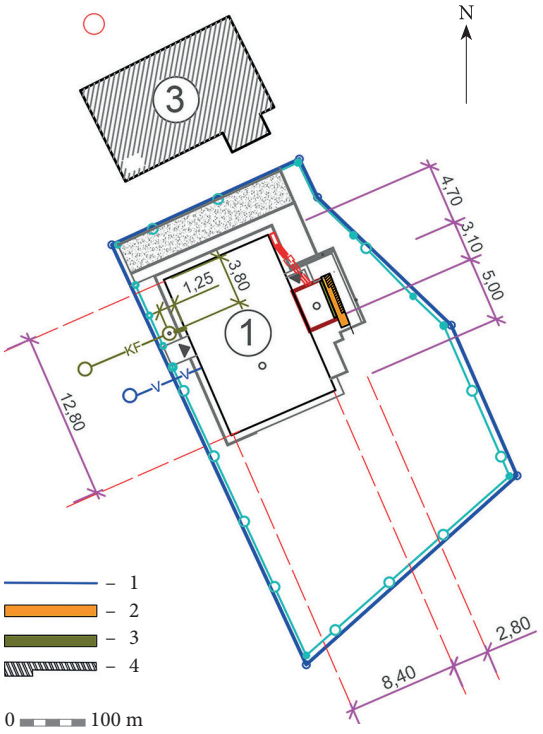

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – sklypo ribos; 2 – perkasos 1 vieta; 3 – esamo priestato pamato vieta; 4 – tyrimų metu rasto pamato vieta. B. Lisauskaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – plot boundaries; 2 – site of trench 1; 3 – site of the existing annex foundation; 4 – site of the foundation discovered during the investigation.

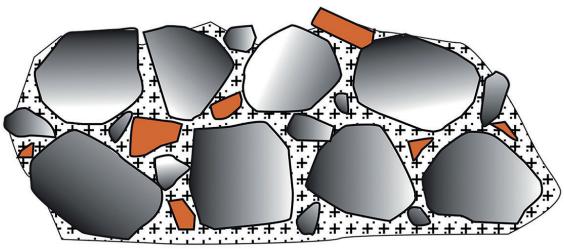

2 pav. Pusiasalio pilies mūras. B. Lisauskaitės pieš.

Fig. 2. The masonry wall of the Peninsula Castle.

The Remains of Trakai Peninsula Castle at Karaimų St. 17

During a 2016 excavation on the plot at Karaimų g. 17, Trakai, a 6.65 m² trench (Fig. 1) was excavated and a 1.0–1.8 m thick cultural layer with the remains of a late 14th-century

masonry wall found. A 40–55 cm high foundation fragment laid using medium-sized stones had survived (Fig. 2). The wall was 3.15 m wide. The gaps between the stones or courses had been filled with small cracked stones and various-sized red brick fragments. Based on the location of the discovered wall on the NW slope of the Peninsula Castle's NW ditch, it is possible to conjecture that this was a ditch revetment.

Ramūnas Šmigelskas

Vilniaus Aukštutinės pilies rūmai

Aukštutinės pilies rūmų liekanos (UK 24710), dar vadinamos Kunigaikščių rūmais, yra Vilniaus piliavietės, vadinamos Gedimino kalnu (UK 141), aikštelės R pakraštyje. 2016 m. buvo rengiamas minėtų rūmų tvarkybos ir pritaikymo lankymui projektas. Nors šioje vietoje archeologiniai tyrimai vykdyti bent du kartus, tačiau tyrimų medžiaga neišlikusi arba klaidinga ir sunkiai suprantama.

Ankstesnių tyrimų ataskaitose ir apibendrinamosiose suvestinėse nurodoma, kad 1930 m. pradėti kalno paviršiaus tvarkybos darbai. Buvo nukasamos griuvenos, tikėtina, ir nuo rūmų aplinkos. Tyrimai Kunigaikščių rūmuose ir jų aplinkoje vyko dviem etapais, 1933–1934 ir 1938–1939 m. Vienur nurodoma, kad tyrimus atliko Varšuvos universiteto rektorius Vladimiras Antonievičius ir jo mokinė archeologė Alina Kietlinska, kitur teigiama, kad tyrimus vykdė A. Kietlinska, kurią rekomendavo V. Antonievičius. Kur buvo vykdomi tyrimai 1933–1934 m., taip ir nėra aišku, nes medžiaga nebuvo paskelbta. 1938–1939 m. tyrimai vyko apie 45 m ilgio, 12 m pločio teritorijoje prie Kunigaikščių V rūmų. Taip pat bent dviejose rūmų patalpose. Aptikta XI–XIII a. medinių pilies liekanų. Tirtas ne mažesnis kaip 550 m^2 plotas. Atkasus V rūmų sienos pamatus, jie buvo stiprinami. Tyrimų metu surinkti radiniai perduoti į tuometinį Vilniaus miesto muziejų, o vėliau – į Lietuvos dailės muziejų. Okupacijos metais jie susimaišė su kitais muziejuje saugomais radiniais. Tad faktiškai dingo tarp daugybės kitų muziejuje buvusių radinių. Tyrimų metu sudaryti planai, fotografijos, dienoraščiai saugoti pas tyrimų autorę Varšuvoje, kur buvo rengiama ataskaita. Tačiau per 1944 m. Varšuvoje vykusį sukilimą namas, kuriame

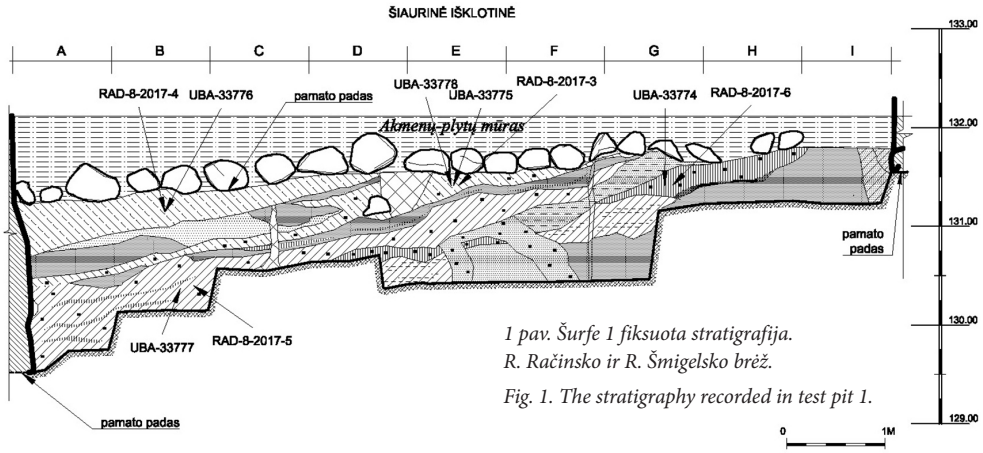

1 pav. Šurfe 1 fiksuota stratigrafija. R. Račinsko ir R. Šmigelsko brėž.

Fig. 1. The stratigraphy recorded in test pit 1.